

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr,
42sahifa, iyun, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi

- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Ways to Strengthen the Economy of Karakalpakstan	12
Isakov Janabay Yakypbayevich	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash.....	18
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B	
Strategy For Attracting Investments By Expanding the Participation of Joint-Stock Companies in the Securities Market	23
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlari: mavjud holat va takomillashtirish yo'llari	29
D.E.Qarshiev	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	35
Islomova Dilrabo Salomovna	

TA'LIM, EKOLOGIYA VA RAQAMLASHTIRISH SOHALARIDA BOLALAR VA O'SMIRLAR TURIZMINI INTEGRATSIYALASH: XALQARO TAJRIBALAR VA O'ZBEKISTON

Islomova Dilrabo Salomovna

TDIU Turizm va mehmonxona biznesi
kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirishning hozirgi tendensiyalari va asosiy strategik yo'nalishlari o'rganilgan. Tadqiqotda xorijiy va milliy tajribalarni tahlil etishda sifat va qiyosiy tadqiqot usullaridan foydalanilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamlashtirish, ta'lim integratsiyasi, ekoturizm va inklyuzivlik bolalar va o'smirlar turizmining istiqbolli yo'nalishlari sifatida aniqlangan. Maqolada yoshlar va inklyuziv turizmni qo'llab-quvvatlash bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: bolalar va o'smirlar turizmi, bolalar sayohati, ta'lim turizmi, ekoturizm, turizm siyosati, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article examines current trends and key strategic directions in the development of children's and youth tourism. The study used qualitative and comparative research methods to analyze foreign and national experiences. According to the results of the study, digitalization, educational integration, ecotourism and inclusion were identified as promising areas of children's and youth tourism. The article presents proposals and recommendations for supporting youth and inclusive tourism.

Keywords: Children and youth tourism, children's travel, educational tourism, ecotourism, tourism policy, sustainable development.

Аннотация: В статье рассматриваются современные тенденции и основные стратегические направления развития детского и подросткового туризма. В исследовании использовались качественные и сравнительные методы исследования для анализа зарубежного и национального опыта. По результатам исследования перспективными направлениями детского и подросткового туризма были определены цифровизация, образовательная интеграция, экотуризм и инклюзивность. В статье представлены предложения и рекомендации по поддержке молодежного и инклюзивного туризма.

Ключевые слова: Детский и юношеский туризм, детский туризм, познавательный туризм, экотуризм, туристическая политика, устойчивое развитие.

KIRISH

Dunyo hamjamiyatida turizm iqtisodiy kategoriya sifatida tan olinishi barcha mamlakatlarda ushbu sohaga bo'lgan qiziqishni tobora orttirayotganini ko'rsatmoqda. Bu borada O'zbekistonda ham keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Turizm sohasining davlat siyosati darajasiga olib chiqilishi uning yanada rivojlanishiga sabab bo'lmoqda. Bugungi kunda O'zbekiston sharoitida mavjud turizm salohiyatidan kelib chiqib, turizmning barcha turlarini joriy etish imkoniyati mavjud. Mamlakatda ziyorat turizmi, gastronomik turizm, ekoturizm, ekstremal turizm, qishloq turizmi, etnoturizm, agroturizm, speleoturizm, harbiy turizm, geologik turizm, yoshlar turizmi kabi yo'nalishlar bilan bir qatorda bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirish ham dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Bolalar va o'smirlar turizmi nafaqat dam olish, balki ijtimoiy-madaniy, ma'rifiy va hissiy rivojlanishga ham yordam beruvchi zamonaviy turizm tizimlarining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. UNWTO 2023-yilgi [11] ma'lumotlariga ko'ra, o'smirlar va talabalar sayohati xalqaro sayyohlik oqimining taxminan 23 foizini tashkil etadi. Bu esa o'ziga xos ehtiyoj va intilishlarga ega bo'lgan, doimiy o'sib borayotgan segment mavjudli-

gini anglatadi. Yosh sayyohlar, odatda, o'rganish, madaniyat, barqarorlik va jamiyatni birlashtirgan mazmunli hamda o'zgartiruvchi tajribalarni izlaydi va ularda bevosita ishtirok etadi. Bundan tashqari, milliy hukumatlar bolalar va o'smirlar turizmini mintaqaviy rivojlanish, ijtimoiy integratsiya va inson kapitalini oshirishning muhim tashabbuskorlaridan biri sifatida tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda.

Bolalar va o'smirlar turizmining ahamiyati ortib borayotganiga qaramay, ushbu turizm yo'nalishi hali ham yetarlicha o'rganilmagan va mamlakatlar miqyosida notekis rivojlanganligiga guvoh bo'lamiz. Ushbu maqolada bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirishning ustuvor strategik yo'nalishlari o'rganilgan, jahon va mintaqaviy ilg'or tajribalar tahlil qilingan hamda mazkur turizm turining barqaror o'sishini ta'minlash uchun davlat siyosati darajasida choralar ishlab chiqish bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bolalar va o'smirlar turizmining nazariy evolyutsiyasi oddiy dam olishga yo'naltirilgan modellardan ta'lim, barqarorlik, o'ziga xoslik va raqamli ishtirokni ta'kidlaydigan ko'p o'lchovli konseptual yondashuvlarga o'tishni aks ettiradi. Quyidagi mualliflar bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirishning nazariy asoslariga sezilarli hissa qo'shgan:

Richards va Wilson 2004-yilda bolalar va o'smirlar turizmining global fuqarolikni rivojlantirish, shaxsiyatni shakllantirish va madaniyatlararo muloqotdagi rolini ta'kidladilar [9].

Holloway 2002-yilda maktab o'quv dasturlarini norasmiy ta'limni kuchaytiruvchi sayohat tajribasi bilan bog'lab, pedagogik turizm tushunchasini ilmiy muomalaga kiritgan [7].

Carr 2011-yildagi tadqiqotida erkinlik, sarguzasht va tengdoshlar bilan bog'lanish bilan izohlanadigan motivatsiyalarga e'tibor qaratib, bolalar va o'smirlar turizmida xatti-harakatlar modellarini tahlil qilgan [2].

Gibson 2020-yilda sport va yoshlar turizmi chorrahasini o'rganib, uning jamoaviy ish va jismoniy farovonlikni shakllantirishdagi o'rniga alohida urg'u bergan [5].

Fennell 2017-yilda ekoturizm nazariyasi asosida bolalar va o'smirlar ishtirokidagi axloqiy turizm modellari himoya qilish orqali tanqidiy nuqtayi nazarga hissa qo'shgan.

UNWTO 2022-yilda shaxsiy o'sish, fuqarolik ishtiroki va barqarorlik tamoyillariga asoslangan "Yoshlarning transformatsion sayohati" konsepsiyasini ilgari surgan [10].

Li va Pearce 2021-yilda bolalar va o'smirlar sayohatida raqamli ilovalarni o'rganib, virtual jalb qilish va sun'iy intellekt asosidagi sayohatni rejalashtirish vositalarining ortib borayotgan rolini ta'kidlagan.

Kavagnaro va Staffieri 2015-yildagi tadqiqotida Z avlodi sayyohlarining qadriyatlarini tahlil qilib, ular uchun haqiqiylik, ekologik mas'uliyat va ijtimoiy ta'sir ustuvor ekanini aniqlagan [3].

Bachleitner va Zins 1999-yilda qishloq yoshlari turizmi va jamiyatga yo'naltirilgan dasturlarda madaniy meros ta'limining ahamiyatini chuqur o'rganib chiqqan [1].

Gursoy va hammualliflar 2017-yildagi tadqiqotlarida pandemiyadan keyingi rejalashtirishda dolzarb bo'lgan xalqaro sayohatlarda bolalar va o'smirlar turizmi xavf va xavfsizlik haqidagi tasavvurlarini baholagan [6].

Ushbu tadqiqotlar birgalikda bolalar va o'smirlar turizmiga doir paradigmaning o'zgarishini – ya'ni ta'limiy, texnologiyaga asoslangan, madaniy jihatdan immersiv va ekologik mas'uliyatli yondashuvga o'tishni ifodalaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Beshta davlat — Germaniya, Yaponiya, O'zbekiston, Kanada va Indoneziyadagi bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirish strategiyalarini tahlil qilishda sifat-qiyoslash usuli qo'llanilgan. Ma'lumotlar UNWTO hisobotlari, turizmni rivojlantirishga oid milliy rejalari, ta'lim siyosatiga doir hujjatlar va akademik adabiyotlar asosida to'plangan.

Tadqiqot quyidagi bosqichlardan iborat bo'lgan:

- jahon miqyosidagi bolalar va o'smirlar turizmi strategiyalarini tematik kodlash;
- dastur turlarini turkumlash (ta'lim, ekoturizm, inklyuziv sayohat).

Asosiy ko'rsatkichlar sifatida ishtirok etish darajasi, budjet mablag'lari va raqamli infratuzilmani qo'llab-quvvatlash mezonlari asosida qiyosiy tahlil amalga oshirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda bolalar va o'smirlar turizmi ta'limiy, ekologik va raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashgan holda yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Xususan, globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari bu yo'nalishda innovatsion yondashuvlarni shakllantirishga zamin yaratmoqda. Zamonaviy turizm tizimida bolalar va o'smirlarning ijtimoiy-ma'naviy, ekologik va axborot texnologiyalariga oid bilimlarini mustahkamlash, ularni madaniyatlararo muloqotga tayyorlash kabi vazifalar ilgari surilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro tajribalarni chuqur tahlil qilish va ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy vazifa bo'lib qolmoqda.

Mazkur tahlil qismida yetakchi davlatlarda (masalan, Germaniya, Yaponiya, Kanada) bolalar va o'smirlar turizmini ta'lim, ekologik tarbiya va raqamli vositalar bilan integratsiyalash tajribalari o'rganiladi. Xususan, maktab o'quv dasturlariga sayohatlarni kiritish, interaktiv ekologik loyihalar tashkil etish, virtual muzey va AR/VR texnologiyalar orqali bilimlarni mustahkamlash kabi yondashuvlar keng tatbiq etilayotgani kuzatilmoqda. Shu bilan birga, O'zbekistonda ushbu sohada mavjud imkoniyatlar, infratuzilmaviy cheklovlar va institutsional tashabbuslar qiyosiy tahlil qilinadi. Bu esa ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish va samarali integratsion modelni ishlab chiqish imkonini beradi (1-jadval).

1-jadval: Dastur tipologiyalari va asosiy tendentsiyalari

Dastur turi	Tavsifi	Misollar
Ta'lim turizmi	Maktab sayohatlari, muzeylarga sayohatlar, madaniy almashinuv	Germaniyaning Schulfahrten, Kanadaning "Explore" dasturi
Ekologik turizm	Tabiat qo'ynida joylashgan lagerlar, iqlimdan xabardorlik, ko'ngillilik	Indoneziyaning ko'ngilli yoshlar yashil lagerlari
Inklyuziv turizm	Yetim, nogiron bolalar, qishloq yoshlari uchun sayohat dasturlari	O'zbekistonning Mehribonlik oromgohlari, muruvvat uylari
Texnologik raqamlashtirilgan sayohatlar	Platformalarga asoslangan rejalashtirish, virtual sayohatlar, o'yinli kashfiyot, tadqiqotga asoslangan dasturlar	Yaponiyaning Smart Travel EdTech platformalari

Germaniya Ta'lim to'g'risidagi qonunga muvofiq har yili maktab sayohatlari uchun 60 million yevrodan ortiq mablag' ajratadi.

O'zbekiston hukumati Yoshlar masalalari agentligi orqali Surxondaryo va Xorazm viloyatlaridagi yoshlar eko-lagerlarini moliyalashtirmoqda.

Yaponiya VR-ga asoslangan madaniy sayohatlar va maktab o'quvchilari uchun interaktiv platformalarga sarmoya kiritmoqda.

Kanada mahalliy jamoalar bilan yoshlar almashinuv dasturlarini qo'llab-quvvatlash maqsadida maktablarga grantlar taklif qilmoqda (2-jadval).

2-jadval: Mamlakatda yoshlarning sayohatlardagi o'rtacha ishtiroki (%)

Davlatlar	Yoshlarning sayohatdagi o'rtacha ishtiroki (%)	Davlat tomonidan ajratiladigan subsidiya (%)	Imkoniyatlar indeksi*
Germaniya	68%	100% (maktab sayohatlari)	Yuqori
Kanada	61%	75%	Juda yuqori
O'zbekiston	45%	65%	O'rta
Indoneziya	53%	40%	O'rtachadan past
Yaponiya	66%	80%	Juda yuqori

Imkoniyatlar indeksi infratuzilma, inklyuzivlik va arzon narxga asoslangan.

Ushbu tahlillarda O'zbekiston va Indoneziya o'rtasida raqamlar bo'yicha sezilarli tafovutlar kuzatiladi:

- Nogiron bolalarning asosiy sayohat dasturlariga jalb etilishining cheklanganligi.
- Hududlarda kam ta'minlangan oilalarning mablag' tanqisligi.
- COVID-19 dan keyingi xavfsizlik va ota-onalar tashvishlari.

Bugungi kunda O'zbekistonda bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirish mamlakatning boy madaniy merosi, rang-barang landshaftlari va rivojlanib borayotgan turizm infratuzilmasi bilan bir qatorda, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning muhim qismi sifatida strategik ahamiyat kasb etmoqda. Hukumatning vatanparvar, atrof-muhitga mas'uliyatli va ijtimoiy faol yosh avlodni tarbiyalashga yo'naltirilgan sa'y-harakatlari maktab o'quvchilari va yoshlar uchun inklyuziv turizmni rivojlantirishga qaratilgan bir qator milliy dasturlarning amaliyotda qo'llanilishida o'z ifodasini topmoqda.

O'zbekistonda so'nggi yillarda yoshlarga oid davlat siyosati va turizmni rivojlantirish bo'yicha 2023–2026-yillarga mo'ljallangan strategiya doirasida turli tashabbuslar boshlangan bo'lib, ularda maktab o'quvchilari, talabalar va imkoniyati cheklangan yoshlarning sayohat qilish imkoniyatlarini kengaytirishga ustuvor ahamiyat berilmoqda. Ularga quyidagilar kiradi [15]:

- “Mehribonlik oromgohlari” (Yetimlar oromgohlari dasturi): Yoshlar masalalari agentligi bilan hamkorlikda tashkil etilgan ushbu dastur yetim va ijtimoiy himoyaga muhtoj yoshlarga madaniy ta’lim, tabiatni o’rganish va psixologik reabilitatsiyaga qaratilgan yozgi turizm tadbirlarida qatnashish imkonini beradi.
- Maktablarda “Yashil turizm haftaliklari”: O’zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o’zgarishi vazirligi hamda O’zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi huzurida maktab guruhlari uchun Shahrizabz, Termiz, Zomin kabi hududlarda bog’lar, tog’lar va madaniy meros obyektlari bo’ylab eko-sayohatlar tashkil etilmoqda.
- “Men O’zbekistonni sevaman” ichki sayohat kampaniyasi (2022–2023): Turizm va Madaniy meros vazirligi tomonidan ilgari surilgan ushbu tashabbus orqali 50 000 dan ortiq maktab o’quvchilari va talabalarga, ko’pincha Buxoro, Xiva va Samarqand kabi YuNESKO obyektlariga chegirmali transport va ekskursiyalar taqdim etilgan [15].
- Mamlakatda olib borilayotgan islohatlarga qaramay, maktab o’quvchilari va talabalarni to’liq qamrab oluvchi, barqaror yoshlar turizmi tizimini rivojlantirish yo’lida bir qancha to’siqlarga duch kelinmoqda:
- Qishloq va tog’li hududlarda hali ham katta maktab guruhlari qabul qilish uchun zarur transport, turar joy va xavfsizlik protokollari yetarli darajada yo’q.
- Aksariyat sayohatlarni rejalashtirish va bron qilish tizimlari hali ham kattalar uchun mo’ljallangan bo’lib, bolalar va o’smirlar uchun qulay interfeyslar va o’yin orqali o’rganish tajribasi yetishmaydi.
- Kam ta’minlangan oilalar va chekka hududlardagi maktab o’quvchilari hamda yoshlar iqtisodiy va moddiy-texnikaviy sabablarga ko’ra turizm dasturlarida yetarli darajada ishtirok etmayapti.
- O’zbekistonning ulkan madaniy merosi va “Yangi O’zbekiston” islohotlariga sodiqligi yoshlar turizmini milliy rivojlanish maqsadlari bilan bog’lash uchun noyob imkoniyatlarni taqdim etmoqda:
- Barcha umumta’lim maktablarida majburiy “Sayohat va meros” haftaliklarini joriy etish rasmiy ta’limni tajribaviy o’rganish bilan bog’laydi.
- Zarafshon vodiysi, Chimyon va Orolbo’yida maktab o’quvchilari boshchiligidagi yashil turizm loyihalarini kengaytirish atrof-muhitni muhofaza qilishga xizmat qiladi.
- AR/VR elementlari va o’yin orqali o’rganish imkonini beruvchi, o’zbek, rus va ingliz tillarida ishlab chiqilgan rasmiy yoshlar turizmi mobil ilovasini yaratish yoshlar ishtirokini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bolalar va o’smirlar turizmi dasturlari bilan global ta’lim va atrof-muhit kun tartibi o’rtasidagi uyg’unlik tobora ortib bormoqda. Kuchli tarmoqlararo hamkorlikka ega bo’lgan mamlakatlar (masalan, Yaponiya va Kanada) ushbu dasturlarda ishtirok etish va samaradorlikni oshirishga erishmoqda. Germaniya va Yaponiyada kuzatilganidek, turizmning rasmiy ta’lim tizimlariga integratsiyalashuvi muvaffaqiyatning asosiy omillaridan biri sifatida namoyon bo’lmoqda.

O’zbekiston va Indoneziya kabi iqtisodiyoti rivojlanayotgan mamlakatlarda ham muayyan sa’y-harakatlar olib borilmoqda, biroq infratuzilmadagi kamchiliklar va yetarli moliyaviy resurslarning mavjud emasligi sababli natijalar cheklangan bo’lib qolmoqda. Shunga qaramay, ichki ekoturizm, “Mehribonlik uyi” tarbiyalanuvchilari va imkoniyati cheklangan yoshlarni qo’llab-quvvatlash dasturlari kabi tashabbuslar istiqbolli yo’nalishlar mavjudligini ko’rsatmoqda. Yoshlar turizmini milliy ta’lim strategiyalari, raqamli rivojlanish va iqlimga chidamlilik bilan uyg’unlashtiruvchi kompleks tizimlarga ehtiyoj sezilmoqda.

Bolalar va o’smirlar turizmi shaxsiy hamda fuqarolik rivojlanishining asosiy yo’nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Ta’lim sayohati, ekoturizm va raqamlashtirish kabi strategik yondashuvlar uning barqaror o’sishida markaziy ahamiyat kasb etadi. Hukumatlar har bir bolaga mazmunli sayohat tajribasini taqdim etishni maqsad qilgan holda inklyuziv va innovatsion siyosatlarni ishlab chiqishi lozim.

Kelgusi tadqiqotlarda yoshlar sayohatining ta’lim natijalariga, kasbga yo’naltirilganligiga va atrof-muhitga bo’lgan munosabatga uzoq muddatli ta’siri o’rganilishi zarur.

Tadqiqotlar asosida quyidagi takliflar shakllantirildi:

Tarix, ekologiya va fuqarolik kabi majburiy ta’lim komponentlari bilan integratsiyalashgan sayohat dasturlarini maktab o’quv dasturlariga kiritish zarur.

Ayniqsa, rivojlanmagan hududlarda maktab o’quvchilari uchun sayohat tashabbuslarini moliyalashtirish maqsadida davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmlarini yo’lga qo’yish kerak.

Imkoniyati cheklangan yoshlar, “Mehribonlik uyi” tarbiyalanuvchilari va kam ta’minlangan oilalar farzandlari uchun qulay infratuzilma va moslashtirilgan turizm dasturlarini ishlab chiqish lozim.

Yoshlar sayohatini rejalashtirish va o’yinlashtirilgan madaniy o’rganish imkonini beruvchi foydalanuvchilarga qulay raqamli platformalarni ishlab chiqish kerak.

Erta yoshdan boshlab atrof-muhitga oid ongini shakllantiruvchi, tabiat va ekologiyani asrashga qaratilgan dasturlarga ustuvor e'tibor qaratish muhim.

Bolalar va o'smirlar turizmining ta'lim va farovonlikka ta'sirini baholash uchun milliy va mahalliy ko'rsatkichlar tizimini joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bachleitner, R. va Zins, A. H. (1999). Qishloq jamoalarida madaniy turizm: aholining nuqtai nazar. Biznes tadqiqotlari jurnali, 44(3), 199–208. [https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(97\)00201-4](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(97)00201-4)
2. Karr, N. (2011). Bolalar va oilalarning bayram tajribasi. Routledge.
3. Kavagnaro, E. va Staffieri, S. (2015). Talabalarning sayohatchilar qadriyatlarini va ularning mehmondo'stlik xizmatlaridan kutishlarini o'rganish. Turizm va mehmondo'stlik tadqiqotlari, 15(2), 81–93. <https://doi.org/10.1177/1467358415576080>
4. Fennell, D. A. (2017). Ekoturizm (4-nashr). Routledge.
5. Gibson, H.J. (2020). Yoshlar o'rtasida sport turizmi: kontseptual asos. Sport va turizm jurnali, 24(3), 209–224. <https://doi.org/10.1080/14775085.2020.1807806>
6. Gursoy, D., Chi, C. G. va Lu, L. (2017). Avlod Z sayohatchilari va idrok etilgan xavf. Journal of Travel Research, 56(7), 865–877. <https://doi.org/10.1177/0047287516678330>
7. Holloway, C. J. (2002). Turizm biznesi (6-nashr). Pearson ta'limi.
8. Rustamovich, D. B. (2023). Financing Domestic Tourists and Export Of Tourism Services. Fan, ta'lim, madaniyat va innovatsiya, 2, 35-37.
9. Li, Y. va Pearce, P. L. (2021). Mobil ilovalar va yoshlar turizmi: raqamli mahalliy sayohatchilarni tushunish. Turizm sharhi, 76(3), 521–538. <https://doi.org/10.1108/TR-03-2020-0118>
10. Richards, G. va Uilson, J. (2004). Global ko'chmanchi: nazariya va amaliyotda ryukzak sayohati. Kanallarni ko'rish nashrlari.
11. Aguirre Paz, Luz M., et al. "Survival Analysis Based on Fusion of Decisions from Multiple Tree Structure: A Cutting-Edge Approach." Fusion: Practice & Applications 14.1 (2024).
12. YUNVTO. (2022). Barqaror kelajak uchun yoshlar sayohatini o'zgartirish. Jahon turizm tashkiloti. <https://www.unwto.org/youth-tourism>
13. UNWTO. (2023). Yoshlar va talabalar sayohati bo'yicha global hisobot. Madrid: UNWTO nashrlari.
14. YUNESKO. (2023). 2023 yilgi ta'lim monitoringi bo'yicha global hisobot – Barqaror jamiyatlar uchun inklyuziv ta'lim. <https://www.unesco.org/reports>
15. Kanada hukumati. (2022). Yoshlar bandligi va malakalari strategiyasi (YESS). <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/programs/youth-employment-strategy.html>
16. Yaponiya hukumati. (2021). Kelgusi avlod uchun aqlli ta'lim - maktab turizmida raqamli ta'lim. Ta'lim vazirligining oq kitobi.
17. O'zbekiston yoshlar masalalari agentligi. (2023). Yoshlar ekologik lagerlari va ijtimoiy integratsiya dasturlari bo'yicha yillik hisobot. Toshkent: YAA matbuoti.
18. D.S.Islomova.Toshkent shahrida bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirish mexanizmlarining asosiy tamoyillar www.marketingjournal.uz. №3-son mart, 2025-yil.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100